

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

УДК 336.02(477)

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-41-171-179>

СИСТЕМНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Варналії З. С.,
Томашевський Т. Т.

Метою статті є визначення системних проблем та шляхів забезпечення фінансової безпеки України в умовах гібридної війни.

Предметом дослідження є система забезпечення фінансової безпеки України.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів, у тому числі системний, структурний, порівняльний, факторний та інші, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Результати дослідження. У статті досліджено системні проблеми та шляхи забезпечення фінансової безпеки України в умовах гібридної війни, уточнено поняття «фінансова безпека», здійснено аналіз особливостей факторів забезпечення та оцінки фінансової безпеки України на сучасному етапі розвитку держави. Визначено, що фінансова безпека є одним із ключових елементів економічної безпеки, стан фінансів у державі напряму залежить від стану економіки країни, і, одночасно із цим, економічне благополуччя країни значною мірою залежить від рівня забезпечення фінансової безпеки кожного окремого громадянина, так само як суспільства і держави в цілому.

Висновки. Фінансова безпека – це захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин, забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій та установ, регіонів, галузей, секторів економіки, держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання зобов'язань. В практиці державного управління часто постають проблеми оцінки та аналізу окремих складових національної безпеки або прийняття рішень по одному з напрямків забезпечення фінансової безпеки, коли дані щодо зміни інших складових безпеки відсутні. Забезпечення фінансової безпеки країни вимагає припинення практики втечі капіталів, що є однією з найбільш сильних внутрішніх загроз фінансовій безпеці країни в цілому. Факторами, що сприяють виникненню ризиків фінансової безпеки, виступають також зростання зовнішнього державного боргу, зайва відкритість економіки.

Ключові слова: фінансова безпека, прогнозування, національна безпека України, загрози фінансовій безпеці, стан фінансової безпеки.

СИСТЕМНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГИБРИДНОЙ ВОЙНЫ

Варналії З. С.,
Томашевський Т. Т.

Целью статьи является определение системных проблем и путей обеспечения финансовой безопасности Украины в условиях гибридной войны.

Предметом дослідження являється система забезпечення фінансової безпеки України.

Методи дослідження. В роботі застосовано сукупність наукових методів, в тому числі системний, структурний, порівняльний, факторний і інші, що дозволило реалізувати концептуальне єдинство дослідження.

Результати дослідження. В статті досліджені системні проблеми і шляхи забезпечення фінансової безпеки України в умовах гібридної війни, уточнено поняття «фінансова безпека», здійснено аналіз особливостей факторів забезпечення і оцінки фінансової безпеки України на сучасному етапі розвитку держави. Визначено, що фінансова безпека є одним із ключових елементів економічної безпеки, стан фінансов в державі безпосередньо залежить від стану економіки країни, і одночасно з цим, економічне благополуччя країни в значительній мірі залежить від рівня забезпечення фінансової безпеки кожного окремого громадянина, так же як суспільства і держави в цілому.

Висновки. Фінансова безпека – це захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин, забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій і установ, регіонів, галузей, секторів економіки, держави фінансовими ресурсами, достаточними для задоволення їх потреб і виконання зобов'язань. В практиці державного управління часто виникають проблеми оцінки і аналізу окремих складових національної безпеки або прийняття рішень по одному із напрямків забезпечення фінансової безпеки, коли дані по зміні інших складових безпеки відсутні. Забезпечення фінансової безпеки країни вимагає припинення практики утечки капіталів, являється однією з найбільш сильних загроз фінансової безпеки країни в цілому.

Ключові слова: фінансова безпека, прогнозування, національна безпека України, загрози фінансової безпеки, стан фінансової безпеки.

SYSTEMIC PROBLEMS AND WAYS OF SECURING FINANCIAL SECURITY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF HYBRID WARFARE

Varnalii Z. S.,
Tomashevskiy T. T.

The purpose of this paper is to identify the problems and ways of providing Ukraine financial security in a hybrid war.

The subject of the study is the system of financial security of Ukraine.

Research methods. The paper uses a set of scientific methods, including systematic, structural, comparative, factorial, and others which allowed to realize the conceptual unity of the research.

Research results. The article deals with systemic problems and ways of ensuring the financial security of Ukraine in the conditions of hybrid warfare, clarifies the concept of «financial security», an analysis of the peculiarities of the factors of providing and assessing the financial security of Ukraine at the present stage of development of the state. It has been determined that financial security is one of the key elements of economic security, the state of finance in the state depends on the state of the economy of the country, and simultaneously, the economic well-being of the country depends to a large extent on the level of ensuring the financial security of each individual citizen, as well as of the society state in the whole.

Conclusions. Financial security is the protection of financial interests of business entities at all levels of financial relations, financial coverage of households, enterprises, organizations and institutions, regions, industries, sectors of the economy, government, sufficient to meet their needs and to fulfill obligations. In public administration practice there are often problems in assessing and analyzing individual components of national security or making decisions on one of the areas of ensuring financial security, when data on changes in other components of security are not available. Ensuring the financial security of the country requires the cessation of capital flight practice being one of the most powerful internal threats to the financial security of the country as a whole. The rise of external public debt and the excessive openness of the economy are the factors contributing to financial security risks.

Key words financial security, forecasting, national security of Ukraine, threat to financial security, a state of financial security.

JEL Classification: E52, E62, H20.

Постановка проблеми. На сьогодні у сфері національної безпеки країни відбуваються зміни принципового характеру. Сучасний процес забезпечення безпеки повинен розкриватися не тільки через запобігання загрозам, а через формування таких умов, які стимулюватимуть розвиток суспільства під час проведення економічних перетворень. Одними із головних критеріїв оцінки ефективності політики держави та роботи її структур є оцінка стану економічної безпеки країни, а також регулювання змін у її стані. Як для всіх країн світу, так і для України забезпечення фінансової безпеки на всіх управлінських рівнях є одним із провідних завдань, виконання якого дозволить забезпечити благополуччя країни та її населення. Тому питання забезпечення фінансової безпеки національної економіки актуалізувалося.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми фінансової безпеки держави розглянуто в працях вітчизняних науковців серед яких: Бабаєв В. М. [2], Барановський О. І. [3], Буневич К. Г. [4], Василик О. [6], Геєць В. М. [7], Ермошенко М. М. [10], Жаліло Я. А. [11], Крохичева Г. Е. [16], Савицька О. І. [2020], Яценко Н. М. [23]. Серед зарубіжних дослідників даної тематики слід відзначити В. Аллена [24], Дж. Хейкера [2525] та

інші. Незважаючи на значну кількість наукових доробок проблема фінансової безпеки України в сучасних умовах потребує подальших досліджень у напрямі формування ефективної системи фінансової безпеки держави, що обумовлює постановку мети дослідження.

Метою статті є визначення системних проблем та шляхів забезпечення фінансової безпеки України в умовах гібридної війни.

Предметом дослідження є система забезпечення фінансової безпеки України.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів, у тому числі системний, структурний, порівняльний, факторний та інші, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Варто зазначити, що сьогодні найбільша кількість фундаментальних наукових розробок присвячена економічній безпеці держави, суспільства і особистості. У той же час практично немає жодного аспекту безпеки держави, який би безпосередньо не залежав від забезпечення його фінансової безпеки. Остання традиційно розглядається як складова частина більш широкого явища – економічної безпеки. Згідно Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013, економічною безпекою є такий стан національної економіки, що надає змогу збереження стійкості до внутрішніх й зовнішніх загроз, забезпечення високої конкурентоспроможності в світовому економічному середовищі та характеризує здатність національної економіки до збалансованого та сталого зростання [17].

Поняття фінансової безпеки на сьогоднішній день немає однозначного визначення. На нашу думку, фінансову безпеку можна назвати як захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин, забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій та установ, регіонів, галузей, секторів економіки, держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання зобов'язань. Для того, щоб кількісно визначити рівень фінансової безпеки держави, необхідно мати системний набір критеріїв і показників, що характеризують основні напрями забезпечення національної економічної безпеки.

Дати кількісну оцінку рівню економічної безпеки держави складно. Це пов'язано з багатогранністю самого поняття економічної безпеки, яке включає в себе ряд аспектів і напрямків. В даний час не існує цілісної і взаємопов'язаної системи кількісної оцінки національної економічної безпеки, яка дозволяла б комплексно характеризувати ступінь прояву загроз національним економічним інтересам, а також оцінити масштаби збитку і потенціалу захисту від дії загроз на економіку країни [22, с. 14].

Проблема вимірювання фінансової безпеки передбачає існування двох підходів.

Перший підхід заснований на тому, що економічна безпека повинна вимірюватися на основі одного інтегрального показника.

Другий підхід виходить з того, що економічна безпека – поняття багатовекторне, яке визначається системою рівнозначних показників [18, с. 194].

На нашу думку, дані підходи мають свої переваги й недоліки. Так, в практиці державного управління постійно доводиться приймати рішення в умовах, коли одні показники зростають, а інші зменшуються. Тому завжди доводиться віддавати перевагу одним показниками і до певного рівня вважати другорядними (малозначними) інші. Іншими словами, доводиться наділяти приватні показники значимістю, а, значить, свідомо чи ні, конструювати узагальнюючий показник. Без цього не можна зробити остаточний висновок про зміну рівня економічної безпеки [15, с. 119].

З іншого боку, в практиці державного управління часто постають проблеми оцінки та аналізу окремих складових національної безпеки або прийняття рішень по одному з напрямків забезпечення економічної безпеки, коли дані щодо зміни інших складових безпеки відсутні. Це означає, що потрібна система приватних показників економічної безпеки, яка розкриває її зміст в усіх напрямках. На підставі вищесказаного можна зробити висновок, що найбільш доцільно для кількісної оцінки економічної безпеки використовувати систему економічних показників, що включає інтегральні вимірювачі. Це дозволить оцінювати заходи щодо забезпечення економічної безпеки як в цілому для країни, так і за окремими об'єктами управління (енергетична безпека, зовнішньоекономічні зв'язки, кредитно-грошові відносини, інфраструктура).

Рівень економічної безпеки держави може бути охарактеризований за певними якісними критеріями, які можуть відображати: економічну і політичну стабільність суспільства; цілісність держави; можливість протистояти впливу внутрішніх та зовнішніх загроз; стійкість соціально-економічної ситуації в країні [13, с. 41].

Критеріальна оцінка рівня фінансової безпеки передбачає врахування і визначення наступних параметрів:

1. Стану ресурсного потенціалу держави та можливостей його розвитку: рівня ефективності використання ресурсів, капіталу і праці та його відповідності найбільш розвиненим країнам світу; збереження державного контролю над стратегічними ресурсами; обсягів їх вивезення в розмірах, які можуть завдати шкоди національним інтересам та іншим.

2. Здатності економіки функціонувати в режимі розширеного відтворення, перш за все: розвитку галузей виробництва, що мають життєво важливе значення для функціонування держави як в звичайних умовах, так і в стані збройного протистояння; характеристик процесу відтворення в залежності від зовнішнього впливу [12, с. 41].

3. Стану науково-технічного потенціалу країни, можливості збереження і розвитку провідних вітчизняних наукових шкіл, здатних забезпечити незалежність держави на стратегічно важливих напрямках науково-технічного потенціалу країни.

4. Стійкості фінансової системи, що визначається: стабільністю цін; станом державного бюджету; спрямованістю фінансових потоків; ступенем захищеності вкладників; конвертованістю національної валюти; стратегічним золотим запасом [9, с. 338].

5. Збалансованості зовнішньоекономічної політики, яка передбачає як задоволення потреб внутрішнього ринку, так і захист вітчизняних виробників: структури зовнішньої торгівлі, що забезпечує доступ вітчизняних; товарів на зовнішній ринок; максимально можливого рівня задоволення внутрішніх потреб за рахунок імпорту (в межах, що виключають потрапляння в економічну залежність) та ін.

6. Достатності державного управління економікою, що забезпечує її оптимальне функціонування як в мирних умовах, так і в період військового протиборства.

7. Рівня життя населення, а також рівнів бідності, безробіття та майнової диференціації.

8. Конкурентоспроможності економіки.

9. Наявності економічних і правових умов, що виключають криміналізацію суспільства і всіх сфер господарської та фінансової діяльності [19, с. 7].

Проблема фінансової безпеки має комплексний характер. Вона породжується багато в чому викликами з боку транснаціональної економіки, яка змінює конфігурацію економічних і політичних відносин.

Дослідники пропонують різні заходи щодо забезпечення фінансової безпеки держави. Як правило, до таких заходів відносять: зміцнення банківської системи і національної валюти; посилення захисту прав інвесторів на внутрішньому ринку (оскільки відтік капіталів, відмова інвестувати в розвиток внутрішнього виробництва часто пов'язані з сильними ризиками, зумовленими специфікою внутрішнього ринку); вдосконалення системи оподаткування та протидію ухилення від податків; зміцнення правопорядку; боротьбу з тіньовою економікою; створення системи індикаторів показників стану фінансової безпеки держави, що дозволяють оперативно відстежувати стан вітчизняної економіки.

Деякі дослідники [8; 14; 21] говорять також про необхідність вироблення спеціальної фінансової доктрини держави, що містить комплекс заходів, покликаних забезпечити фінансову безпеку.

Забезпечення фінансової та економічної безпеки країни вимагає припинення практики втечі капіталів, що є однією з найбільш сильних внутрішніх загроз економічній безпеці країни в цілому. В основі втечі капіталів знаходиться вкрай низький рівень довіри до національної валюти при високому рівні інфляції, специфіка економічної і політичної системи. Таким чином, проблема фінансової безпеки ув'язується з більш широким комплексом проблем, зумовлених не лише глобалізаційними процесами, а й внутрішніми проблемами країни.

Факторами, що сприяють виникненню ризиків фінансової безпеки, виступають також зростання зовнішнього державного боргу, зайва відкритість економіки [22, с. 12]. Подолання цієї загрози не означає прагнення до закритості країни, але має на увазі раціональне поєднання відкритості із захистом власних національних інтересів, умінням відстоювати ці інтереси на міжнародній арені.

Системні реформи у фінансовій системі, які реалізуються Україною в складних умовах гібридної війни, мали результатом формування фінансової стійкості держави, насамперед, у бюджетно-податковій, борговій, банківській та валютно-курсовій сферах. Серед ключових чинників, що забезпечували фінансову стійкість України упродовж 2017 р. та в першій половині 2018 року, слід відзначити такі чинники у бюджетно-податковій сфері:

- зростання бюджетних доходів на базі економічного відновлення;
- збільшення обсягів внутрішньої та зовнішньої торгівлі, поліпшення фінансових результатів діяльності підприємств та підвищення середньомісячної заробітної плати стали основою для зростання доходів бюджетів;
- налагоджено прозорий процес своєчасного бюджетного відшкодування ПДВ. Обсяги надходження та відшкодування ПДВ збільшилися завдяки поліпшенню системи його електронного адміністрування;
- проведено спецконфіскацію корупційних коштів до бюджетного цільового фонду забезпечення оборони й безпеки держави;
- забезпечено бюджетне фінансування видатків на оборону й безпеку на рівні 5% ВВП. Збройна військова агресія Російської Федерації змусила Україну істотно збільшити видатки на оборону, які напередодні розгортання гібридної війни ледве перевищували 1 % ВВП;
- збільшено капітальні видатки державного та місцевих бюджетів;
- зменшено дефіцит Державного бюджету України, що стало можливим завдяки економії коштів, обґрунтованості пріоритетів бюджетного фінансування та бюджетній консолідації. У 2017 р. дефіцит Державного бюджету становив 47,9 млрд. грн., що на 29,8 млрд. грн. або на 38,3 % менше затвердженого (77,6 млрд. грн.) показника та на 22,4 млрд. грн. або в 1,5 рази менше фактичного показника попереднього 2016 р. (70,3 млрд. грн.). У підсумку дефіцит бюджету відносно ВВП вдалося зменшити з – 2,3 % у 2015 р. та – 2,9 % у 2016 р. до рекордно низьких за останні роки – 1,6 % ВВП у 2017 р.;
- сформовано стратегічне бачення реформування системи публічних фінансів, сплановані послідовність заходів та терміни їх реалізації. На початку лютого 2017 р. затверджена Стратегія реформування системи управління державними фінансами, а в травні – план заходів із її реалізації;
- впроваджено низку успішних проєктів із підвищення ефективності та прозорості публічних фінансів за рахунок використання інноваційних інформаційних технологій. Найбільш відомі досягнення щодо впровадження систем публічних закупівель «ProZorro» та відшкодування ПДВ [1, с. 124].

Ці чинники позитивно вплинули на рівень фінансової безпеки України, проте проведене дослідження показало суттєві проблеми України з локалізацією та зменшенням розмірів тіньової економіки. Дані проблеми

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

були викликані як зовнішніми (військова агресія, кон'юнктура зовнішніх ринків, слабкий розвиток світової економіки, протекціоністська політика ряду країн – експортерів української продукції та ін.), так і внутрішніми (політична нестабільність, економічна криза, низька ефективність державного управління, рівень корупції тощо) причинами. Значний розмір тіньової економіки має переважно негативний вплив на легальну економіку країни породжуючи кризові явища, знижуючи ефективність державного управління та соціального захисту населення в Україні. З іншого боку боротьба з тіньовою економікою має принести значний економічний ефект та може виступити джерелом значних інвестицій у відновлення легальної економіки держави. Особливої важливості набуває боротьба за зменшення розмірів тіньової економіки України в рамках збільшення доходів державного бюджету та зменшення дефіциту Пенсійного фонду країни.

Тінізація економіки, глибина її зв'язків із звичайною економікою, зумовлює макроекономічні диспропорції та структурні деформації соціально-економічного розвитку і зниження ефективності національної економічної політики загалом. Поширення тіньової економіки поряд із макроекономічною розбалансованістю та обмеженістю ресурсів визнані Всесвітнім економічним форумом основними глобальними ризиками майбутнього десятиріччя разом із незаконною торгівлею, організованою злочинністю та корупцією.

У країнах із перехідною економікою проблема масштабів та динаміки розвитку тіньової економіки набуває особливої актуальності. Недооцінка чи неврахування обсягу тіньової економіки призводять до значних помилок у визначенні макроекономічних показників, економічних і фінансових пропорцій, а відтак реалізації економічної політики загалом. Для України на сучасному етапі її розвитку масштаби тіньової економіки постають суттєвою загрозою національним інтересам країни й національній безпеці в економічній сфері. Існування масштабного тіньового сектора економіки України значною мірою обумовлено неефективністю державних важелів регулювання економічних процесів, недоліками економічної і правової політики.

Таким чином, боротьба за зменшення розмірів тіньової економіки набуває для сучасної України визначального характеру і потребує значних зусиль державних посадовців, бізнесменів, науковців, пересічних громадян, української спільноти. Згідно таблиці 1, для України найбільш придатною на сучасному етапі розвитку і враховуючи специфіку функціонування суспільства, держави та економіки, є ліберальна стратегія державної політики детінізації економіки. Важливим є в рамках розробки та реалізації стратегії вказати часові рамки та орієнтири.

Таблиця 1. Головні стратегії державної політики детінізації економіки України

Стратегія	Консервативна	Ліберальна	Радикальна	Антикорупційна
Спрямованість	Зменшення розмірів «чорної» економіки	Акцент на «другий» та «сірий» сектори тіньової економіки	Боротьба з усіма трьома секторами тіньової економіки	Акцент на боротьбу з корупцією на всіх рівнях державного управління
Допустима доля тіньової економіки у ВВП	Наявність «другого» та «сірого» секторів тіньової економіки	На рівні економічно розвинутих країн	Усунення тіньової економіки або наявність незначних її розмірів	Наявність всіх секторів тіньової економіки без корупційної складової
Методи протидії	Антикримінальні та адміністративні методи	Акцент на моніторинг та економічні методи	Максимальне використання державного апарату та методів примусу	Моніторинг, адміністративні та правові методи боротьби з корупцією
Головні від'ємні моменти	Досить вузька спрямованість	Значні витрати державних ресурсів, складність у реалізації	Низька можливість досягти генеральної мети	Досить вузька спрямованість
Головні переваги	Зрозумілі та перевірені методи боротьби	Значний вплив на легальну економіку, формування доходної частини бюджету країни, рівень безробіття та реальних доходів домашніх господарств	Усунення проблеми тіньової економіки повністю	Суттєве зменшення рівня корупції у державі
Можливість використання в Україні	Можливо з низькою ефективністю	Можливо з високою ефективністю віддачі від розробки та реалізації	Не можливо	Можливо з низькою ефективністю

Джерело: авторська розробка

Вважаємо доречним встановити трирічний термін реалізації стратегії з досягненням рівня тіньової економіки як у країнах «другого ешелону» ЄС, таких як Польща, Чехія, Угорщина. Тобто на рівні 28-30 % до ВВП.

Для успішної реалізації стратегії детінізації економіки України необхідно розробити та реалізувати відповідні методи. Розглянемо методи зі зменшення тіньової економіки в Україні з врахуванням національної специфіки функціонування суспільства, держави, економіки у таблиці 2.

Таким чином, згідно табл. 2, можна у середньостроковому періоді (до 3 років), не витрачаючи значні розміри додаткових державних коштів, підвищити ефективність боротьби з тіньовою економікою та зменшити її розміри в Україні.

Основним стратегічним напрямком підвищення рівня фінансової безпеки України є створення соціально орієнтованої ринкової економіки на базі відродження та прискореного розвитку перспективних секторів вітчизняного виробництва, надання більшої керованості процесам, що відбуваються в економічній та соціальній сферах України.

Таблиця 2. Комплекс методів зі зменшення тіньової економіки в Україні з врахуванням специфіки функціонування суспільства, держави, економіки

Група методів	Назва методів
Боротьба з корупцією	збільшення кримінальної відповідальності за корупційні дії; збільшення рівня оплати праці «низової» ланки державних посадовців та робітників; збільшення рівня роз'яснювальної роботи серед населення та підприємців.
Правові	оптимізація законодавства з точки зору ведення бізнесу; спрощення реєстраційних процедур; зменшення кількості дозволів та відповідних документів; зменшення кількості перевірок підприємців з боку державних контролюючих органів; збільшення незалежності та ефективності судової та правоохоронної системи країни.
Податкові	зменшення часу на сплату податків за рахунок впровадження сучасних інформаційних технологій; зміна вектору роботи податкових органів в сторону консультування населення та підприємців; перегляд кількості податків та обов'язкових зборів, а також їх ставок; збільшення відповідальності за порушення податкового законодавства; збільшення ефективності роботи податкових органів в рамках окремих – областей та муніципалітетів України.
Соціально-економічні	посилення правового захисту підприємців; підвищення рівня економічної грамотності населення, підприємців, державних посадовців та співробітників правоохоронних органів; преференції «білому» бізнесу (зменшення кількості перевірок, доступ до державних тендерів та ін.).
Суспільний контроль за державними посадовцями	відміна всіх видів недоторканності державних посадовців, особливо вищого рангу; заборона займати державні посади представникам великого бізнесу або особам, близькі родичі яких є представниками великого бізнесу; прозоре формування бюджету та контроль за його видатковою частиною, а також державними програмами.

Джерело: складено за даними [12]

Висновки. Фінансова безпека – це захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин, забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій та установ, регіонів, галузей, секторів економіки, держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання зобов'язань. В практиці державного управління часто постають проблеми оцінки та аналізу окремих складових національної безпеки або прийняття рішень по одному з напрямків забезпечення фінансової безпеки, коли дані щодо зміни інших складових безпеки відсутні. Забезпечення фінансової безпеки країни вимагає припинення практики втечі капіталів, що є однією з найбільш сильних внутрішніх загроз фінансовій безпеці країни в цілому. Факторами, що сприяють виникненню ризиків фінансової безпеки, виступають також зростання зовнішнього державного боргу, зайва відкритість економіки.

Значний розмір тіньової економіки має переважно негативний вплив на легальну економіку країни породжуючи кризові явища, знижуючи ефективність державного управління та соціального захисту населення в Україні. Боротьба за зменшення розмірів тіньової економіки набуває для сучасної України визначального характеру і потребує значних зусиль державних посадовців, бізнесменів, науковців, пересічних громадян, української спільноти. В чому полягає подальший розвиток дослідження.

Список використаних джерел

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році». – К.: Національний інститут стратегічних досліджень, 2018. 1316 с.

2. Бабаєв В. М., Торкатюк В. І. Основні напрями забезпечення фінансової безпеки України. Управління фінансово-економічною безпекою: інформаційно-аналітичне забезпечення та конкурентна розвідка, 2013. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/38554/1/22-23.pdf>

3. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): Монографія. Київ : КНТЕУ, 2004. 759 с.

4. Буневич К. Г., Ефимов В. С. Основные направления национальной стратегии финансовой безопасности. Вестник Московского университета им. С. Ю. Витте. Серия 1: Экономика и управление. 2015. № 3 (14). С. 68-74.

5. Варналії З. С., Томашевський Т. Т. Місце фінансової безпеки в системі економічної безпеки України. Інтернаука, Серія: «Економічні науки». 2018. № 8 (18). С. 53-60.

6. Василик О., Мочерний С. Фінансова безпека. Економічна енциклопедія: У 3 т. Т.3. Київ : Вид.центр «Академія», 2002. 952с.

7. Геєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк О. І. та ін. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство; за ред. Геєця В. М. : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. 240 с.

8. Губський Б. В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення. Київ, 2001. 319 с.

9. Дмитренко Т. А. Фінансова безпека України: поняття, структура, основні тенденції. Інноваційна економіка. № 6. 2013. С. 336-340.

10. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. Київ : Вид-во КНТЕУ, 2001. 384 с.

11. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія. Київ : НІСД, 2009. 336 с.

12. Захаренко В. Механізми забезпечення економічної безпеки України. Схід. 2013. № 7(119). С. 40-42.

13. Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. Економічна безпека підприємств: навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 256 с.

14. Кальмук О. Механізми забезпечення економічної безпеки України / О. Кальмук // Схід. – 2011. – № 2(109). – С. 40-42.

15. Костирко Р. О., Темнікова Н. В. Фінансова безпека держави і фінансова спроможність підприємств: аналіз сучасного стану та взаємозв'язку. Фінанси України. 2013. № 4. С. 117-125.

16. Крохичева Г. Е., Архипов Э. Л., Зенцова К. С., Новикова Е. И. Финансовая безопасность в системе экономической безопасности. KANT: Экономика и экономические науки. №3(20).

17. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013.

18. Організація системи формування механізму інноваційного забезпечення економічної безпеки конкурентоздатного підприємства: монографія / [В.М. Гончаров, Д.В. Салоха, В.Ю. Припотень, Я.В. Васильовська]. Донецьк: СПД Купріянов В.С., 2010. 416 с.

19. Приходько В. П. Механізм державного регулювання та управління економічною безпекою. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 15. С. 6-8.

20. Савицька О. Оцінка та шляхи забезпечення фінансової безпеки України. Економічний форум. 2012. №3. С. 14.

21. Тимошенко О. В. Система економічної безпеки національної економіки та комплексний механізм її забезпечення. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2016. № 12. С. 56-61.

22. Юрків Н. Ю. Забезпечення економічної безпеки реального сектору економіки України: автореф. дис. д-ра екон. наук. Київ, 2013. 37 с.

23. Яценко Н. М. Поняття та структура фінансової безпеки. Економічний простір. 2008. №13. С. 170–174.

24. Allen W., Wood G. Defining and achieving financial stability. Journal of Financial Stability. 2015. Vol. 26. P. 52-72.

25. Hacker J., Rehm Ph., Schlesinger M. Standing on shaky Ground: Americans' experiences with economic insecurity. Economic Security Index. Washington: The Rockefeller Foundation, 2016. 36 p.

References

1. Analitichna dopovid' do Shchorichnoho Poslannya Prezydenta Ukrayiny do Verkhovnoyi Rady Ukrayiny «Pro vnutrishnye ta zovnishnye stanovyshe Ukrayiny v 2018 rotsi» [An analytical report to the Annual Address of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine «On the Internal and External Covenants of Ukraine in 2018»] (2018). Kyiv: National Institute for Strategic Studies [in Ukr.].

2. Babayev, V. M. & Torcatyuk, V. I. (2013). Osnovni napryamy zabezpechennya finansovoyi bezpeky Ukrayiny [Main directions of providing financial security of Ukraine]. Upravlinnya financovo-ekonomichnoyu bezpekoyu: informatsiyno-analitychne zabezpechennya ta konkurentna rozvidka - Management of Financial-Economic Security: Information and Analytical Support and Competitive intelligence. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/38554/1/22-23.pdf> [in Ukr.].

3. Baranovsky, O. I. (2004). Financova bezpeka v Ukrayini (metodolohiya otsinky ta mekhanizmy zabezpechennya) [Financial Security in Ukraine (Evaluation Methodology and Means of Provision)]. Kyiv: KNTEU [in Ukr.].

4. Bunevich, K. G. & Efimov V. S. (2015). Osnovnye napravleniya natsyonal'noy stratehii financovoy bezopasnosti [Main directions of the national strategy of financial security]. Vestnik Moskovskoho univerciteta im.

S.Yu. Vitte. Seriya 1: *Ekonomika i upravlenie – Bulletin of the Moscow State University named after S.Witte Series 1: Economics and Management*, 3 (14), 68-74 [in Rus.].

5. Varnalij, Z. S. & Tomashevskiy, T. T. (2018). *Mistse finansovoyi bezpeky v systemi ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy [The place of financial security in the system of economic security]*. Internauka, Seriya: *Ekonomichni nauky – Interscience, Series: «Economics»*, 8 (18), 53-60 [in Ukr.].

6. Vasylyk O. (2002). *Financova bezpeka [Finance security]*. *Ekonomichna entsyklopediya: u 3 tomakh, tom 3 – Economic Encyclopedia: at 3 t., 3*. Kyiv: vyd. tsentr «Akademiya» [in Ukr.].

7. Heyets', V. M. (Eds.), Kyzym, M. O., Klebanova, T. C., Chernyak, O. I. et al. (2006). *Modelyuvannya ekonomichnoyi bezpeky: derzhava, rehion, pidpryyemstvo [Modeling of economic security: state, region, enterprise]*. Kharkiv: VD «INZHEK» [in Ukr.].

8. Hubs'kyi, B. V. (2001) *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: metodolohiya vymiru, stan i stratehiya zabezpechennya [Economic Security of Ukraine: Measurement Methodology, state and strategy of ensuring]*. Kyiv [in Ukr.].

9. Dmytrenko, T. A. (2013). *Finansova bezpeka Ukrainy: ponyattya, struktura, osnovni tendentsiyi [Financial security of Ukraine: essence, structure, trend]* *Innovatsiyna ekonomika - Innovation Economics*, 6, 336-340 [in Ukr.].

10. Yermoshenko, M. M. (2001). *Finansova bezpeka derzhavy: natsional'ni interesy, real'ni zahrozy, stratehiya zabezpechennya [Financial Security of the State: National Interests, Real Threats, Strategy of Ensuring]*. Kyiv: Vyd-vo KNTEU [in Ukr.].

11. Zhalylo, Ya. A. (2009). *Teoriya ta praktyka formuvannya efektyvnoyi ekonomichnoyi stratehiyi derzhavy [Theory and practice of forming an effective economic strategy of the state]*. Kyiv: NISD [in Ukr.].

12. Zaharenko, V. (2013). *Mekhanizmy zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy [Mechanisms for the ensuring of economic security of Ukraine]* *Skhid – East*, 7 (119), 40-42 [in Ukr.].

13. Ivanyuta, T. M. & Zaichachkovsky, A. O. (2009). *Ekonomichna bezpeka pidpryyemctv [The economic security of enterprises]*. Kyiv Tsentr uchbovoyi literatury [in Ukr.].

14. Kalmuk, O. (2011). *Mekhanizmy zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy [Mechanisms of the economic security of Ukraine]* *Skhid – East*, 2 (109), 40-42 [in Ukr.].

15. Kostyrko, R. O. & Temnikova, N. V. (2013). *Finansova bezpeka derzhavy i financova spromozhnict' pidpryyemctv: analiz suchasnoho stanu ta vzayemozv'yazku [Financial security and financial capacity of entrepreneurs: analysis of current state and relationship]* *Finansy Ukrainy - Finances of Ukraine*, 4, 117-125 [in Ukr.].

16. Krokhicheva, G. E., Arkhipov, L. E., Zentsova, K. S. & Novikova E. I. *Financovaya bezopacnost' v sisteme ekonomicheskoy bezopasnosti [Financial security in the system of economic security]*. KANT: *Ekonomika i ekonomicheskie nauki – KANT: Economics*, 3 (20) [in Rus.].

17. Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy *Metodychni rekomendatsiyi shchodo rozrakhunku rivnya ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy: vid 29.10.2013 № 1277 [Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine Methodological recommendations for calculating the level of the economic security of Ukraine from October 29, 2013, No. 1277]*. URL: <http://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodychniRekomendatsii> [in Ukr.].

18. Honcharov, V. M., Salokha, D. V., Prypoten', V. Yu. & Vas'kovs'ka, Ya. V. (2010). *Orhanizatsiya systemy formuvannya mekhanizmu innovatsiynoho zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky konkurentozdatnoho pidpryyemstva [Organization of the system of the formation of the mechanism of innovation ensuring of the economic security of a competitive enterprise]*. Donets'k: SPD Kupriyanov V.S. [in Ukr.].

19. Prykhodko, V. P. (2013). *Mekhanizm derzhavnogo rehulyuvannya ta upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu [Mechanism of state regulation and management of economic security]*. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid - Investment: practice and experience*, 15, 6-8 [in Ukr.].

20. Savitska, O. (2012). *Otsinka ta shlyakhy zabezpechennya financovoyi bezpeky Ukrainy [Assessment and ways of financial security ensuring of Ukraine]*. *Ekonomichnyy forum - Economic forum*, 3, 14 [in Ukr.].

21. Tymoshenko, O. V. (2016). *Systema ekonomichnoyi bezpeky natsional'noyi ekonomiky ta kompleksnyi mekhanizm yiyi zabezpechennya [The system of economic security of the national economy and the complicated mechanism of its ensuring]*. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – The bulletin of the International Humanitarian University*, 12, 56-61. [in Ukr.].

22. Yurkiv, N. Yu. (2013). *Zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky real'noho sektoru ekonomiky Ukrainy [Ensuring economic security of the real sector of the economy of Ukraine]* *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukr.].

23. Yatsenko, N. M. (2008). *Ponyattya ta struktura finansovoyi bezpeky [Concept and structure of financial security]*. *Ekonomichnyy prostir – Economic Space*, 13, 170-174 [in Ukr.].

24. Allen, W. & Wood, G. (2015). *Defining and achieving financial stability*. *Journal of Financial Stability*, 26, 52-72 [in Eng.].

25. Hacker, J., Rehm, Ph, & Schlesinger, M. (2016). *Standing on shaky Ground: Americans' experiences with economic insecurity*. *Economic Security Index*. Washington: The Rockefeller Foundation [in Eng.].

ДАНИ ПРО АВТОРІВ:

Варналії Захарій Степанович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, Київський національний університет імені Тараса Шевченка
e-mail: vzs1955@gmail.com

Томашевський Тарас Тарасович, магістр 2 курс,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
e-mail: tomashevskiy.taras@gmail.com

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ:

Варналий Захарий Степанович, доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры финансов,
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченка
e-mail: vzs1955@gmail.com

Томашевський Тарас Тарасович, магістр 2 курса,
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченка
e-mail: tomashevskiy.taras@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHORS:

Varnalii Zakharii, Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
e-mail: vzs1955@gmail.com

Tomashevskiy Taras, 2 year masters` student,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
e-mail: tomashevskiy.taras@gmail.com

Подано до редакції 11.03.2019
Прийнято до друку 23.03.2019

УДК 336.71

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-41-179-188>

**АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ ЯК ЕЛЕМЕНТІВ ІНФРАСТРУКТУРИ
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ**

Калівошко О. М.

Актуальність теми дослідження. Одними з самих загадкових і одночасно системно важливих та системоутворюючих установ інфраструктури фінансово-кредитного ринку України є фінансові компанії.

Постановка проблеми. Різноманітним питанням пов'язаних з функціонуванням фінансових компаній, приділяється не досить багато уваги вітчизняними науковцями та чиновниками, особливо в порівнянні з іншими фінансовими посередниками, а також їх роллю та значенням для національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на велику кількість публікацій стосовно фінансових компаній, більшість з них не стосується вітчизняного фінансового ринку.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Здійснивши огляд наукової вітчизняної періодики на предмет діяльності фінансових компаній у складі інфраструктури фінансово-кредитного ринку України, ми прийшли до висновку, що існує дефіцит уваги до функціонування саме вітчизняних фінансових компаній, тому в дослідженні ми спробуємо хоч трохи заповнити цю прогалину.

Постановка завдання (мета роботи). Провести аналіз та розкрити діяльність фінансових компаній, як елементів інфраструктури фінансово-кредитного ринку України.

Метод або методологія проведення дослідження. Методологічною основою статті стали системний підхід та формальна логіка. Для досягнення поставленої мети було опрацьовані інформаційні матеріали, аналітичні та статистичні дані, які стосуються діяльності фінансових компаній, наукові праці вчених. Застосовувалися методи індукції та дедукції, узагальнення та порівняння.

Результати роботи. Проаналізовано діяльність фінансових компаній, як елементів інфраструктури фінансово-кредитного ринку України. Оцінено динаміку зміни кількості фінансових компаній. Проаналізовано динаміку зміни обсягів їх активів, капіталу, об'ємів за видами фінансових послуг у грошовому та відсотковому виразах. Охарактеризовано динаміку зміни вартості та кількості договорів факторингу та динаміку зміни розподілу факторингових операцій за галузями, також у грошовому та відсотковому виразах.

Галузь застосування результатів. Результати дослідження можуть бути використані для прискорення подальшого наукового розгляду актуальних питань, пов'язаних з функціонуванням фінансових компаній, і слугуватимуть основою для державних і законодавчих ініціатив з підвищення економічного інтересу суб'єктів господарювання до активізації діяльності фінансових компаній.

Висновки. Фінансові компанії є системними елементами інфраструктури фінансово-кредитного ринку України, для того щоб вони стали системоутворюючими та дали поштовх для ефективного розвитку всієї фінансової системи їм необхідна адекватна нормативно-правова та інформаційна підтримка, з одного боку для популяризації їх послуг, а з іншого для підвищення якості контролю та збільшення прозорості діяльності.

Ключові слова: фінансові компанії, діяльність фінансових компаній, активи та капітал фінансових компаній, види послуг фінансових компаній, факторинг, джерела фінансування факторингових операцій.